

Ο ΑΓΓΛΟΣ ΦΙΛΕΛΛΗΝΑΣ ΓΛΑΔΣΤΩΝ

Του Δρα ΑΝΔΡΕΑ ΤΗΛΛΥΡΙΔΗ

Ένας διαπρεπής Ευρωπαίος, πριν από πολλά χρόνια, έκανε τις πιο κάτω διαπιστώσεις και σκέψεις για την Ελλάδα.

«..... Νοιώθω να είμαι τριών χιλιάδων ετών - το γεγονός της γεννήσεως μου συμπίπτει με το λυκαυγές της Ελληνικής ιδέας. Πάνω από το βιολογικό φαινόμενο της ζωής μου στέκει η πνευματική και ψυχική μου πείρα, που είναι καθαρή ελληνική και που αυτή και μόνη μου δίδει το δικαίωμα να αισθάνομαι σαν ελεύθερος και αληθινός άνθρωπος.....»

Αυτές τις σκέψεις του Φιλέλληνα Ευρωπαίου έρχονται να συμπληρώσουν και πολλοί άλλοι φίλοι της Ελλάδας και θαυμαστές του αρχαίου ελληνικού πνεύματος, Άγγλοι, Γάλλοι, Γερμανοί, Αμερικανοί και άλλοι, μίλησαν κατά καιρούς για το θάνατο ελληνικό πνεύμα και πίστεψαν στη μεγάλη προσφορά της ελληνικής σκέψης για τη δημιουργία μιας υγιούς και σωστής κοινωνίας. Ιδιαίτερα όμως στο χώρο της διασποράς οι Φιλέλληνες αυτοί πρωτοστάτησαν στη δημιουργία στενών και αδελφικών σχέσεων ανάμεσα τους και στους Έλληνες. Πίστεψαν ότι, περισσότερο οι Έλληνες της διασποράς, μπορούσαν να γίνουν οι καλύτεροι πνευματικοί δημιουργικοί και μεταδότες του ελληνικού πνεύματος. Η μαρτυρία τούτων των Ελλήνων θεωρείται η πιο αυθεντική και γνήσια. Η αναγνώριση ότι εμείς οι Έλληνες είμαστε ο λαός εκείνος που μένει βαθειά ριζωμένος στις αρχαίες του παραδόσεις και κρατά ψηλά το φως του αρχαίου ελληνικού πνεύματος, δίδει μια μεγάλη βεβαιότητα στους λαούς της γης ότι για την εξασφάλιση μιας συγκροτημένης και αναγεννημένης κοινωνίας πρέπει να στηριχτούν στο πανανθρώπινο και πανχριστιανικό χαρακτήρα που προσφέρει η ελληνική ψυχή. Ολόκληρη η ανθρωπότητα γονατίζει με θαυμασμό μπροστά στο μεγα-

λούργημα αυτό που συνεχίζουν οι Έλληνες της διασποράς που είναι οι θεματοφύλακες της μεγάλης αυτής κληρονομιάς και καταγωγής. Είναι γεγονός ότι σήμερα η Ελλάδα σαν μέλος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας μπορεί να βοηθήσει στην πορεία που ανέλαβαν μαζί με τα μέλη της μια σταυροφορία στενής συνεργασίας με σκοπό την επίλυση των διαφόρων συγχρόνων προβλημάτων, με βάση τις αξίες και τα ιδεώδη του ελληνικού πνεύματος, όχι μόνο σαν θεωρίας αλλά και σαν πράξης, όπου βρίσκεται κανείς απαντήσεις στο σύγχρονο προβληματισμό. Πρέπει, λοιπόν, το πνεύμα αυτό της Ελλάδας να χρησιμοποιηθεί με τέτοιο τρόπο ώστε να βοηθήσει στη πρόοδο του παγκόσμιου και πανανθρώπινου πολιτισμού.

Μέσα σ' αυτό το πλαίσιο του αρχαίου ελληνικού πνεύματος ένας Άγγλος Φιλέλληνας, ο Γουλιέλμος Γλάδστων, με πολλούς τρόπους και σε διαφορετικό χρόνο, έδειξε τα βαθειά και ειλικρινή του αισθήματα για την Ελλάδα. Και, κατά πρώτο και κύριο, λόγο εκείνο που τον έσπρωχνε σ' αυτή τη συμπάθεια του ήταν οι μελέτες που έκανε για τον Όμηρο. Γνώστης άριστος της ελληνικής γλώσσας, μελετούσε και εντρυφούσε κυριολεκτικά στα κείμενα των αρχαίων Ελλήνων. Από τα κείμενα αυτά εύρισκε λύσεις και απαντήσεις στα δύσκολα προβλήματα που συναντούσε σαν πρωθυπουργός της Αγγλίας, όπως τουλάχιστο ο ίδιος πίστευε. Η προσφορά του Γλάδστων για την απελευθέρωση των Ιονίων νήσων υπήρξε πράγματι πολύτιμη. Όνειρο του ήταν να δει και την Κύπρο ενωμένη με την Ελλάδα. Αγώνιστηκε, από την αρχή ως το τέλος της ζωής του, γι' αυτό το ιδανικό. Χαρακτηριστικός ήταν ο λόγος που έβγαλε στη Σκωτία το 1880. Έλεγε

ανάμεσα στ' άλλα και τα εξής σε σχέση με την Κύπρο:

«..... Οι Κύπριοι αποστρέφονται την Αγγλική αρχήν και εναγωνίως караδοκούν την ώραν κατά την οποίαν θα ενωθούν με τους ομαίμονας και ομοθησκους αδελφούς τους. Οι Κύπριοι έχουν τις ίδιες εθνικές τάσεις που έχουν και οι Επτανήσιοι, αφού η Αγγλία αναγκάστηκε να συγκατατεθεί στην ένωση των Ιονίων με την Ελλάδα, είναι φυσικό ότι δεν θα μπορέσει να δαμάσει στο μέλλον το εθνικό φρόνημα των Κυπρίων.....»

Αυτά έλεγε ο Γλάδστων και προσπάθησε να βοηθήσει τον Κυπριακό Ελληνισμό με πολλήν αγάπη και τιμή. Γι' αυτό και είχε συνεχή επαφή με τον αντιπρόσωπο του Κυπριακού Ελληνισμού τον τότε Αρχιεπίσκοπο Κύπρου Σωφρόνιο. Σε μια από τις πολλές επιστολές του το διαβεβαίωσε ότι η στρατιωτική διοίκηση της Κύπρου θα αντικατασταθεί με την πολιτική, το πολιτεύμα της Κύπρου θα είναι σύμφωνο με τους νόμους της δικαιοσύνης, της φιλανθρωπίας και τις επιθυμίες των κατοίκων του τόπου, θα καταργηθούν πολλά από τα διατάγματα, ο τρόπος των δικαστικών υποθέσεων θα αναθεωρηθεί, η νήσος θα υπάγεται πλέον στο υπουργείο των Αποικιών και, τέλος, ουδέποτε θα επιστραφεί η Κύπρος στους Τούρκους. Ένα μάλιστα χρόνο πριν πεθάνει ο Γλάδστωνας, σε επιστολή του προς τον Δούκα του Ουέστμινστερ, έγραφε τα ακόλουθα:

«..... Θα είναι ικανοποίηση για μένα αν πριν κλείσω για πάντα την μακρά μου ζωή, να δω τον πληθυσμό της Ελληνικής Κύπρου ν' αποτελεί με φιλική συνεννόηση ένα οργανικό σύνολο μαζί με τους αδελφούς του Ελληνικού Βασιλείου.....».

Αυτός, λοιπόν, είναι μέσα σε λίγες γραμμές ο πολύς Γλάδστωνας. Γι' αυτήν ακριβώς την αγάπη του προς κάθε τι το ελληνικό επαναφέρει πιο κάτω ένα λόγο που εξεφώνησε ο τότε προϊστάμενος της εκκλησίας της Αγίας Σοφίας, στο Λονδίνο, Αρχιμανδρίτης Αντώνιος Παράσχος της εκκλησίας στις 29 Μαΐου 1898 στον προαναφερθέντα ναό:

«Ηγάπησε δικαιοσύνην και εμίσησεν ανομίαν» (Ψαλμ. με ζ').

Δεν πενθεί μόνον η μεγάλη αυτή χώρα, η κραταιοτάτη Αλθίων, τον θάνατον μεγίστου αυτής τέκνου, δεν πενθεί μόνον η σεπτή δέσποινα την στέρσειν πολυτιμοτάτου συζύγου, δεν πενθούσι μόνον τα φιλόστοργα τέκνα τον αποχωρισμόν φιλοστόργου πατρός, αλλά το βαθύ πένθος επεκτείνεται εις πάσας τας χώρας της γης, εις πάσας τας πόλεις και κόμας, από της μητροπόλεως μέχρι της απωτάτης των αποικιών. Πανταχόθεν πέμπονται εγκάρδια συλλυπητήρια, τηλεγραφικώς τε και ταχυδρομικώς, προς την σεπτήν χήραν υπό περιθλέπτων μεγιστάνων και πολιτών - υπ' αυτοκρατόρων, υπό βασιλέων, υπ' ηγεμόνων, υπό κυβερνήσεων, υπό κοινοβουλίων, υπό πανεπιστημίων, υπό συλλόγων, υπό ιδιωτών. Πανταχού της οικουμένης, ανεξαρτήτως εθνικότητος και θρησκείματος, ακούονται θαρείς αναστεναγμοί άλγους επί τω θανάτω του μεγάλου υιού της Μεγάλης Βρεττανίας. Πανταχού της γης θερμαί δεήσεις αναπέμπονται προς τον Ύψιστον υπέρ αναπαύσεως της ψυχής του μεγάλου ανδρός. Ευλόγως είπε ποτέ ο μέγιστος της Ελλάδος ρήτωρ και πολιτευτής Περικλής ότι: «Ανδρών επιφανών πάσα γη τάφος και ου στηλών μόνον εν τη οικία σημαίνει επιγραφή, αλλά και εν τη μη προσήκουση άγραφος μνήμη παρ' εκάστω της γνώμης μάλλον ή του έργου ενδιδαιτάι» (Θουκ. Β' 46).

Ο Βρεττανικός λέων κλαίει, διότι η Βρετανία απώλεσε τον μέγιστον αυτής υιόν, η δε ανθρωπότης το άριστον εγκαύχημα της. Υπό πάντων ομολογείται ότι ο υπό του θανάτου κατασκαφείς χαίνων τάφος αφήρπασεν εκ του παγκοσμίου θεάτρου την μεγίστην και ευγενεστάτην ανθρωπίνην μορφήν του αιώνος.

Ποία δε η αιτία του γενικού τούτου αισθήματος προς τον αείμνηστον άνδρα; Η αιτία είναι ότι απετέλη εθνικήν δόξαν. Αλλ' η μεγίστη των αρετών αυτού - αρετή ήτις διέκρινεν αυτόν από των λοιπών θνητών - ήτο η δικαιοσύνη, αυτού «ηγάπησε δικαιοσύνην, και εμίσησεν ανομίαν» (Ψαλμ. με 7).

Δια ταύτας λοιπόν τας ευγενείς αρετάς αυτού και αποθανών ζήσεται εις τον αιώνα. Παραδούς την ψυχήν αυτού εις την φροντίδα του Ύψιστου, λήψεται παρ' Αυτού τον

δίκαιον μισθό (Ψαλμ. νη΄ ΙΙ) «δίκαιοι γαρ εις τον αιώνα ζώσι, και εν Κυρίω ο μισθός αυτών και η φροντίς αυτών παρά Υψίστου» (Σοφ. Σολ. ε΄ 15).

Κατά τας βουλάς της Θείας Προνοίας αναφαίνονται κατά διαφόρους καιρούς επί της γης εκλάμψεις, στέ μεν εις τούτο, στέ δε εις εκείνο το έθνος, ίνα δια ζώντος παραδείγματος οδηγώσι τους λαούς της γης εις την δικαιοσύνην, εις την ευσέθειαν, εις την χρηστομάθειαν, και συλλήθδην εις πάσαν αρετήν. Αι ταύται εκλάμψεις αναφαίνονται κατά την παγκόσμιαν ιστορίαν εν χρόνοις, καθ' ους η αρετή χλευάζεται, η προς το Θείον ευσέθεια μκκτηρίζεται, οι κοινωνικοί δεσμοί χαλαρούνται, η δικαιοσύνη χάριν ιδίων ή πολιτικών συμφερόντων αναφανδόν παραβιάζεται. Μια τοιαύτη έκλαμψις υπήρξεν αναντιρρήτως ο μέγας ανήρ, ον η ανθρωπότης άπασα σήμερον θρηνεί, από του ανωτάτου ηγεμόνος μέχρι του εσχάτου πολίτου, από των ανακτόρων μέχρι της πενιχράς καλύθης.

Και ανεφάνησαν μεν και εν άλλοις μεγάλοι φωστήρες, οίον έξοχοι πολιτευταί, φιλόσοφοι, Θεολόγοι, συγγραφείς, ρήτορες, οίτινες συνετέλεσαν, έκαστος το κατ' αυτών, εις την ευημερίαν άλλων χωρών. Αλλ' ο Γλάδστων δεν ήτο μόνον φιλόσοφος, δεν ήτο μόνον δεινός Θεολόγος, δεν ήτο μόνον μελίρρυτος συγγραφεύς, αλλ' ήτο ο μέγιστος ρήτωρ του μεγίστου κοινοβουλίου του μεγίστου των εθνών. Ως ο Ολύμπιος ποτέ Περικλής «ήστραπεν, εθρόντα, Ξενεκύκα την Ελλάδα» (Αριστοφ. Αχ. 531) ούτω και ο Γλάδστων οικουστρόφει το έθνος και συνεκύκα την οικουμένην. Και ναι μεν πολλοί Αγγλοι προ αυτου προσέθεντο δόξαν και δύναμιν εις την ευαυτών πατρίδα είτε δι' εσωτερικών μεταρρυθμίσεων είτε δια κατακτήσεως εν τη αλλοδαπή, αλλ' ουδέποτε η μεγάλη Βρεττανία υπήρξεν ευδαιμονεστέρα μείζων και κραταιότερα ή πρωταγωνιστούντος του Γλάδστωνος. Η Βρεττανία ουδέποτε έσχε φίλους αυτης τοσούτους Ξένους λαούς ή οτε ηγείτο αυτης ο Γλάδστων. Αληθώς ο Γλάδστων ήτο ο Περικλής της Αγγλίας.

Ο Γλάδστων ειργάσθη καθ' όλον αυτου τον υπερεξηκονταετή πολιτικόν βίον και εμόχθησεν ου μόνον υπέρ της ιδίας αυτου πατρίδος αλλά και υπέρ της διαδόσεως της

ελευθερίας, της δικαιοσύνης, του πολιτισμου εις σύμπαντα τον κόσμον. Και το μεν συμπαθές όμμα αυτου αείποτε απέβλεπεν επί τους αδικουμένους λαούς, ο δε δεινός λόγος και κάλαμος αυτου ως κεραυνός επέπιπτον κατά των αδικούντων και τυραννούντων. Προσηκόντως άρα δύναται να κληθή ο Δίκαιος του αιώνος τούτου, οτε θαρρούντως υπερμαχήσας μέχρις εσχάτου γήρατος υπέρ της ελευθερίας των τυραννουμένων λαών. Η ειρηνική ψυχή αυτου κατεταράσσετο και εθλίβετο επί τοις αδικως εκχεομένοις αίμασιν. «Η δικαιοσύνη», έλεγε, «πρέπει να υπερισχύση, και δια μόνης της σπάθης της δικαιοσύνης πρέπει να λύωνται τα εντός του πολιτικού ορίζοντος αναφυόμενα ζητήματα».

Όντως ο μέγας ανήρ «ηγάπησε δικαιοσύνην και εμίσησεν ανειρίαν».

Ο Γλάδστων υπήρξεν ένθερμος λατρευτής του Χριστιανικού Θρησκεύματος. Το Ευαγγέλιον είχε κανόνα του βίου αυτου και το Ευαγγέλιον υπήρχεν η αληθής ηθική και πνευματική τροφή αυτου. Ανεγίνωσκε βεβαίως και Όμηρον, μάλιστα δ' ην άριστος ερμηνευτής του αθανάτου εκείνου κορυφαίου των ποιητών, ανεγίνωσκεν δ' ηδέως τους συγγραφείς της αρχαίας Ελλάδος, και βαθείαν συνηθάνετο ευγνωμοσύνην και αγάπην προς την ένδοξον εκείνην χώραν των ημετέρων προγόνων, ήτις μετέδωκε τα φώτα και τον πολιτισμόν εις την ανθρωπότητα αλλ' ιδίαν λατρείαν επένεμε εις την θεολογικήν επιστήμην. Κατά τας τελευταίας μάλιστα ημέρας του βίου αυτου, διατρίβων εν Κάνναις, έγγραψε να σταλώσι προς αυτον θεολογικά τινα βιβλία. Καθ' εκάστην Κυριακήν εφοίτα τακτικώς εις τον ναόν του Θεου και ανεγίνωσκε δημοσία τας αγίας γραφάς, καθ' εκάστην δε πρωίαν και εσπέραν μετά της φιλοστόργου οικογενείας αυτου επετέλει ευλαβώς το ιερόν της προσευχής καθήκον. Ως άλλος Αριστοτέλης, εγίνωσκε κάλλιστα, ότι «αρχή άριστη πάντων μεν ο Θεός, αρετών δ' άριστη η ευσέθεια» (Γνωμ. 23 - Αποσμ. 340 Β' έκδ DIDOT).

Τοιούτω τρόπω παρείχεν εαυτον άριστον υπογραμμόν γνησιου Χριστιανου τοις τε νυν και τοις επιγινομενοις. Ο οικος αυτου ήτο αληθές αγιαστήριον. «Οσάκις φοιτών»,